[0174] SPULLING

De heer G.H. Ligterink te Oldekerk (Gr.) ontmoette in een register van het `Bestiael' - de veestapel als object van belastingheffing -, opgemaakt ± 1680, herhaaldelijk de term *spullinck* ter aanduiding van een stuk vee ter waarde van ± 7 daalder. Niemand in zijn omgeving kon hem inlichten aangaande de betekenis van dit woord; het is dus geheel verloren gegaan. Men vindt het dan ook niet in de Groningse Wdb. van Molema en Ter Laan, evenmin als in de mij bekende oudere Groningse woordenlijsten.

De herkomst van het verdwenen woord is niet duister; het is identiek met *spalling,* speenvarken, volgens WNT XIV, 2527 een ontlening aan het Fries. Dit kent het als *spalling,* variant *spjalling,* voor varken van nog geen jaar oud. In Franck-Van Wijk vindt men het verklaard uit een ouder **spanling,* gevormd bij **span,* speen. De letterlijke betekenis is dus: `gespeend jong dier'.

Verwant aan spalling zijn Du. *spanferkel,* speenvarkentje, en Mnl. Mnd. *spanen* - varianten *spenen, sponen.* Ndl. *spenen,* lett. afwennen van de moederborst en de moedermelk.

Het Gron. *spullinck* zal een spelvorm zijn voor *spollink,* zoals het hedendaagse Fries nog luidt ondanks de schrijfwijze *spalling,* maar het is mogelijk dat het teruggaat op **sponlink* >*spollink.*

De vorm *Spalling,* in Drentse mond *Spalk*, is mij bekend als geslachtsnaam; ook *Spalling* en *Spolk* komen zo voor. Dat zal niemand verbazen die bedenkt hoeveel diernamen als zodanig gebruikt worden. Ter verduidelijking van de variërende uitgangen *-ing, -ink* en *g/k* vergelijke men: *honing - honig; koning - konegin - keunek*; Gron. *vaalg,* ploegland, - Fri. *felling;* Ndl. (rad)*velg*-Fri. *felling;* Ndl. *wilg* - dial. *willing;* Dre. *kolling* - Ndl. *kolk;* Kampens *ramege, terege, tiege* - Ndl. *raming, tering, tijding,* enz.

Als *spöne* is, blijkens *Sassen, Het Drents van Ruinen*, 66, *spon* - bewaard in 't Ruiner *spreispöne,* koespeen die bij 't melken in kleine, gespreide straaltjes de melk geeft. Verder vinden we *spöön(e)* op een deel van de Veluwe en het Utrechtse land. Zo goed als zeker is het door middeleeuwse kolonisatie vandaar naar Drenthe gekomen.

In Staphorst noemt men het koeie-uier *spöönder.* Het zal wel een oud meervoud zijn van *spön* - met voor *-r* ingevoegde *d,* zoals we die kennen in hoen*d*ers, min*d*er, enz. De Dre. Volksalm. van 1839, bl. 201, noemt *speunder* zonder verdere toelichting voor "uijer van een koe, een schaap, enz.". Men moet erbij bedenken: uitsluitend in 't Z.W. der provincie, want het woord zal ook toen stellig niet algemeen Drents zijn geweest.

In Noordwest-Overijssel zijn eveneens relicten van *spön-* bewaard. Een koe met drie spenen heet in Ossenzijl een *driespöönder.* Het betekent: *driespöönde* koe, zoals men blijkens *Sassen*, 286, 287 in Blankenham zegt. Het bnw. *driespöönd* heeft dezelfde vorm als bv. Dre. *drieklöörd,* driekleurig, *dikkopt,* met een dik hoofd, *holoogd,* hologig, *hard-* en *wiekschelde* bonen, enz. Dit oude woordtype is overal in Oost- en Noord-Nederland nog gangbaar.

Tot slot de betekenis van het woord *spullinck.* Qua vorm is het beslist gelijkwaardig aan *spalling,* dat heeft betekend: jong dier dat gespeend is. *„Afgewend"* leest men daarvoor tegenwoordig veelal in Oostnederl. advertenties, inzonderheid: "*afgewende biggen".* In 't Fries en Ndl. is dit de algemene gebruikswaarde geworden. Doch het Gron. *spullinck* kan geen speenvarken zijn, zelfs geen varken van nog geen jaar oud. Daarvoor betaalde men a° 1680 geen 7 daalder. Aangezien de belasting op het bestiaal inzonderheid de grote huisdieren trof, zal *spullinck* wel een groter dier zijn, een ander jong beest, waardevoller dan een jong varken.

WNT XIV, 2649*,* noemt onder *speelsch,* van dieren in de betekenis: bronstig, tochtig, de bijvorm *spulcx*. Het moet een afleiding zijn van *spulk,* dat als bijvorm van *spulling* kan zijn voorgekomen, zoals bv. bovengenoemd *Spalk* naast *Spalling* optreedt. Of zouden *spulk* en *speuls* elkaar hebben beinvloed en kan het eerste woord zo de betekenis hebben gekregen van "teelrijp" jong dier? Maar ook in dit geval zal *spullinck* niet zijn gebruikt voor: dekrijpe jonge zeug: 7 daalder was ook daarvoor een te hoge prijs. Wij vermoeden daarom, dat wij eerder zullen moeten denken aan jonge koe, geschikt voor de fokkerij, in tegenstelling tot: jongbeest, bestemd voor de vetweiderij.

Weliswaar noemt WNT t.a.p. *spulcx* uitsluitend van wijfjeshonden, doch dit behoeft geen bezwaar te zijn: oude woorden blijven vaak voortleven in zeer gespecialiseerde betekenissen, vooral in de vaktalen van boer, ambachtsman enz.

Assen *J. Naarding.*